

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องโทษยาเสพติด ของประเทศญี่ปุ่น*

PREPARATIONS FOR THE RELEASE OF DRUG CONVICTS IN JAPAN

พลอยลดา เพชรศิริ

Ploylada Petsiri

สำนักงานกฎหมายบีไอจี ลอว์ แอนด์ พาร์ทเนอร์ส

B.I.G. LAW AND PARTNERS, Thailand

E-mail: Ployladapetsiri1@gmail.com

บทคัดย่อ

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นพฤติกรรมกระทำผิดที่มีโอกาสกระทำผิดซ้ำได้ง่าย เพราะการเสพติด พฤติกรรมหรือการเสพติดตัวสารเสพติดเป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากนั้นสำหรับผู้ผลิตผู้ค้า ไม่ว่ารายใหญ่หรือรายย่อย เมื่อพ้นโทษก็มักจะหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เพราะรายได้จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดค่อนข้างสูงมาก จึงส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำหลายครั้ง ข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นปัญหาของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศไทยที่กำลังประสบปัญหานี้อยู่ การกระทำความผิดซ้ำมากขึ้นส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำของผู้ต้องขัง นอกจากนั้นด้วยลักษณะของความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเองและรายได้ที่สูง ทำให้เกิดผู้เสพ ผู้ผลิต ผู้ค้ารายย่อย รายใหญ่ คนใหม่ๆ เกิดขึ้นเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็นปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ตามมาอีกมากเช่นกัน การเพิ่มขึ้นของผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุมและดำเนินคดีโดยในที่สุดก็มักจะพิพากษาให้ลงโทษจำคุก โทษจำคุกจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการลงโทษและการพัฒนาผู้ต้องโทษเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย กล่าวคือ การแก้ไขจิตใจ ความคิด ภูมิคุ้มกันยาเสพติด พฤติกรรม เพื่อการคืนคนดีออกสู่สังคม และการลดการกระทำความผิดซ้ำ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องโทษยาเสพติดจึงเป็นภารกิจสำคัญของการบังคับโทษจำคุก จากการศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องโทษยาเสพติดของประเทศญี่ปุ่นพบว่า มีลักษณะพิเศษน่าสนใจกล่าวคือ ศาลนอกจากการลงโทษแล้วจะมีบทบาทในการกำหนดประเภทเรือนจำ ในกระบวนการต่างๆ ในเรือนจำจะมีโปรแกรมพัฒนาผู้ต้องขังที่กระทำ

* Received 01 August 2022; Revised 17 August 2022; Accepted 21 August 2022

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลากหลาย เช่น การให้การศึกษา การอบรมพิเศษ การฝึกอาชีพ การบำบัดรักษาอาการเสพติด อันเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงการที่น่าจะลดการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซ้ำอีกได้ในระดับน่าพึงพอใจ

คำสำคัญ: การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย, ผู้ต้องโทษ, ยาเสพติด

Abstract

Drug offenses It is an offending behavior that has the potential to repeat the same offense easily. because of addiction Behavior or drug addiction is an important factor. In addition, for manufacturers, traders whether large or small When they are released from punishment, they often come back to commit the same offense again. Because the income from drug-related offenses is quite high. affecting the repeat offenses many times. Such facts are a problem of many countries. especially Thailand that is facing this problem. More repeat offences affect inmates' living conditions in prisons. In addition, due to the nature of drug offenses and high income resulting in the emergence of new addicts, producers, small traders, large numbers of empirical phenomena as well rise of offenders who are eventually arrested and prosecuted are often sentenced to imprisonment. Imprisonment is therefore an important tool for punishment and development of prisoners to prepare for release, namely, mental correction, thought, drug immunity, and behavior for the return of good people to society. and reducing recidivism Preparation before the release of drug convicts Therefore, it is an important task of enforcing prison sentences from education and preparation before the release of drug offenders. of Japan found There is a special feature that is interesting. The court, in addition to the punishment, plays a role in determining the type of prison. in various processes prisons there are various drug-related development programs for inmates, such as education, special training, vocational training, addiction treatment. This indicates that the recidivism of drug-related offenses is likely to be reduced to a satisfactory level.

Keywords: Preparation Before Release, Prisoners, Drugs

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับการบังคับโทษในอดีตเช่นเดียวกับหลายๆ ประเทศในภูมิภาคเอเชีย (UNAFEI, 1982) แต่ต่อมาญี่ปุ่นกลับเป็นประเทศหนึ่งที่สามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินการจัดการเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด การจัดการได้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับการบังคับโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งหมายถึงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วยเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับอีกหลายประเทศที่สามารถสำเร็จในเรื่องนี้ (Cheryl J. and Francis T., 2015) ซึ่งหมายถึงประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรปด้วย (EMCDDA, 2022)ซึ่งบทความนี้จะได้นำเสนอเกี่ยวกับนโยบายการจัดการกับปัญหายาเสพติด และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การแก้ไขฟื้นฟูช่วยเหลือผู้กระทำความผิดกฎหมายให้คืนสู่สภาพปกติของประเทศญี่ปุ่น (Ministry of Justice Japan, 1998) ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ตามลำดับต่อไปนี้

นโยบายในการจัดการกับปัญหายาเสพติด

การจัดการเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด ประเทศญี่ปุ่น ประสบปัญหายาเสพติดที่เพิ่มขึ้น การใช้ฝิ่น กัญชา แอมเฟตามีน โคเคน วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น แนวนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติดจึงแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ภาพที่ 1 แสดงนโยบายการจัดการกับปัญหายาเสพติดของประเทศญี่ปุ่น

1.การป้องกัน (Prevention) โดยความร่วมมือของภาครัฐและภาคสังคม (NGO) สร้างความเข้มแข็งในการป้องกันปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีศูนย์ป้องกันยาเสพติด (Drug Abuse Prevention Center) มีมาตรการเชิงป้องกันอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน การให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และส่งเสริมสวัสดิการการดำรงชีวิตให้กับบุคคลกลุ่มนี้ มีการผลิตสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องกับนักเรียน นักศึกษา และประชาชน เกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติดที่มีต่อร่างกาย ผลกระทบความเสียหายที่มีต่อสังคม นอกจากนั้นยังจัดให้มีเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครป้องกันยาเสพติด ช่วยเผยแพร่ข้อมูลที่ต้องการผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ตลอดทั้งการใช้สื่อมวลชนร่วมประชาสัมพันธ์ และความร่วมมือในระหว่างประเทศด้วย

2.การบำบัดรักษา แยกเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 การบังคับบำบัดรักษา เป็นไปตามกฎหมายควบคุมยาเสพติด (Narcotic Control Law)

2.2 การบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจ ตามกฎหมายควบคุมสารกระตุ้น (The Stimulant Control) กฎหมายวัตถุมีพิษและให้โทษ (The Poisonous and Deleterious Substance Laws) สารเสพติดประเภท ยาบ้าและสารระเหย โดยผู้ติดยาต้องแสดงตนและประวัติของตนต่อแพทย์

3.การดำเนินคดี เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะผู้ผลิต ผู้ค้า นำเข้าส่งออก รับขน เป็นต้น

กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ 1.กฎหมายควบคุมยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท (The Narcotics and Psychotropic Control Law) 2.กฎหมายควบคุมกัญชา (Cannabis Control Law) 3.กฎหมายฝิ่น (Opium Law) 4.กฎหมายควบคุมสารกระตุ้น (Stimulants Control Law) 5.กฎหมายพิเศษควบคุมยาเสพติด (Narcotics Special Law) 6.Law concerning Special Provisions for the Narcotics and Psychotropic Control Law etc. and Other Matters for the Prevention of Activities Encouraging Illicit Conducts and Other Activities Involving Controlled Substances through International Cooperationเป็นกฎหมายกลางเพื่อประสานกฎหมาย 6 ฉบับในการประสานงานระหว่างประเทศ

จากกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้เกิดการควบคุมการนำเข้า ส่งออก ผลิต ยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดียาเสพติด การบังคับใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาดและรุนแรง

จากการศึกษาในส่วนนี้พบว่า ญี่ปุ่นนำมาตรการการบำบัดรักษามาใช้กับผู้เสพ เป็นมาตรการทางปกครองเพื่อการควบคุม บำบัดฟื้นฟูสุขภาพอนามัยของผู้เสพยา แทนการดำเนินคดีโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ข้อมูลบุคคลจากกระบวนการยุติธรรมต้นทาง

พนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่นปฏิบัติภารกิจหลัก 4 ประการคือการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดคดีอาญา โดยสอบผู้ต้องหา สอบคำพยาน และพิจารณาพยานเอกสารและพยานวัตถุที่รวบรวมมาโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ การพิจารณาวินิจฉัยสั่งคดีว่าควรฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ การฟ้องคดีและการควบคุมตรวจสอบการบังคับตามคำพิพากษาของศาล (คณิต อนุสร และคณะ, 2553) และเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีอาญา

พนักงานอัยการมีคำสั่งในคดีทุกคดีที่รับมา และพิจารณาสั่งฟ้องคดีเป็นส่วนใหญ่ โดยสั่งไม่ฟ้องเป็นปริมาณคดีที่น้อยมาก จึงทำให้เห็นว่าตำรวจทำสำนวนการสอบสวนได้ดี เพราะมีพยานและหลักฐานที่เพียงพอที่ทำให้อัยการเห็นว่าคดีมีมูล และ สั่งฟ้องคดีในที่สุด

การทำงานของตำรวจในการแสวงหาข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดอาญา และข้อมูลบุคคลของผู้กระทำความผิดมีความละเอียดรอบคอบมาก ทำให้ความผิดพลาดในการสั่งคดีของพนักงานอัยการแทบจะไม่มีผิดพลาดเลย ประวัติบุคคลจากแฟ้มประวัติในคดีของตำรวจจะถูกส่งผ่านไปสู่การพิจารณาพิพากษาคดี และส่งไปยังงานราชทัณฑ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการแก้ไขฟื้นฟูและบำบัด ตลอดทั้งการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่มีประสิทธิภาพ

การจัดการกับผู้ต้องขังคดียาเสพติด

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ในชั้นงานบังคับโทษจะจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจากฐานข้อมูลที่ได้รับมาจากกระบวนการยุติธรรมต้นทาง เกี่ยวกับยาเสพติดจะแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

3.1 พวกเสพ ครอบครองเพื่อเสพ ซื้อขายเพื่อเสพ ซึ่งเป็นความผิดอาญา ตลอดทั้งความผิดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย แต่เสพติดด้วย และข้อมูลทางการแพทย์ระบุว่า เป็นผู้ใช้ยาเสพติดหรือเป็นผู้ติดยาเสพติด กลุ่มนี้จะถูกนำไปบำบัดรักษาก่อนด้วย

วิทยาการทางแพทย์ที่ถูกต้อง จึงจะนำไปสู่การทำแผนบังคับโทษเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวกลับสู่สังคม

3.1 กลุ่มผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก ขนส่ง ฯลฯ ที่ไม่มีการเสพติดยาใดๆ เลย จะถูกนำไปสู่มาตรการการออกแบบทำแผนบังคับโทษรายบุคคล กลุ่มนี้เข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟู ปรับพฤติกรรมได้ทันที

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว

ในญี่ปุ่นมีแนวคิดในการฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรม มีกรณีเริ่มในยุคแรกๆ ก่อน 100 ปี ที่ผ่าน มา หน่วยงานทางอาญาได้ริเริ่มนำการการปรับปรุงพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยมีการทำแผน ปรับพฤติกรรมผู้ต้องขัง ต่อมาในช่วงก่อน ค.ศ.1930 ได้ริเริ่มและส่งเสริมระบบการฟื้นฟูแก้ไข พฤติกรรมอย่างเป็นระบบ ในปัจจุบันได้พัฒนาจนเป็นที่ยอมรับว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก ในวิธีการรวมทั้งหลักการพื้นฐานในวิธีการจำแนกหรือการจัดชั้นผู้ต้องขัง ในปี ค.ศ.1949 ประเทศญี่ปุ่นได้สร้างกลไกทางกฎหมายเป็นพิเศษขึ้นมาเพื่อใช้ในเรื่องนี้ กล่าวคือ มีการออก กฎหมายการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษโดยเฉพาะ (The Offenders Rehabilitation Law 1949) ซึ่ง ต่อมามีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมถูกต้องและมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น (UNAFEI, 2019) การจัดแบ่งประเภทเรือนจำ จะแยกเพศชายและเพศหญิง (Article 3 The Prison Law) ตามกฎหมายแบ่งเป็น 4 ประเภทคือ (Article 1 The Prison Law)

- 1.เรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษามีเงื่อนไขให้ต้องทำงาน
- 2.เรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาไม่มีเงื่อนไขให้ต้องทำงาน
- 3.สถานที่กักขัง สำหรับผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษกักขัง
- 4.สถานที่กักกัน สำหรับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ได้รับอนุญาตให้กักกัน

กักตัวไว้ตามอำนาจการจับกุมและผู้พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต

การเอาตัวบุคคลเข้าเรือนจำและการใช้ชีวิตในเรือนจำ การที่จะนำบุคคลใดเข้ารับ โทษจำคุกในเรือนจำ ต้องมีการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องในการส่งบุคคลนั้นสู่เรือนจำ และเมื่อ มีการตรวจสอบและยืนยันเอกสารนั้นจากศาล ตลอดทั้งข้อกำหนดต่างๆ ที่ให้ดำเนินการ รวมทั้งเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงจะนำบุคคลนั้นสู่เรือนจำ (Article 11 The Prison Law) ผู้ต้องขังต้องผ่านการตรวจร่างกายและต้องไม่มีโรคติดต่อ ถ้าพบว่ามีโรคติดต่อจะถูกส่งไป สถานที่อื่นเพื่อทำการรักษา ก่อน (Article 13,14 The Prison Law) เรือนจำจะจัดการ

ปฐมนิเทศผู้ต้องขังใหม่เพื่อแนะนำการใช้ชีวิตในเรือนจำ ระเบียบข้อบังคับและระบบของเรือนจำ

ผู้ต้องขังเป็นผู้หญิงอาจได้รับอนุญาตให้เลี้ยงลูกภายในเรือนจำได้ ในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็น จนกระทั่งเด็กมีอายุครบ 1 ปี ซึ่งหมายถึงเด็กที่เกิดในเรือนจำด้วย (Article 11 The Prison Law)

ผู้ต้องขังอาจจะถูกขังเดี่ยวได้ เว้นแต่พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพราะสภาพจิตใจหรือสภาพร่างกาย

การอยู่ร่วมกันในเรือนจำของผู้ต้องโทษ พิจารณาจากลักษณะของการกระทำผิด ตลอดจนบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล ประวัติการกระทำความผิด อายุของผู้ต้องขังที่อยู่ร่วมกัน เป็นสิ่งที่นำมาพิจารณาเพื่อจัดให้ผู้ต้องขังอยู่ในแดนต่างๆ ที่เหมาะสมภายในเรือนจำ (Article 16 The Prison Law) ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการดูแลในเรื่องสุขอนามัย การรักษาพยาบาล การปฏิบัติกิจทางศาสนา (Article 18 The Prison Law)

การควบคุมและการรักษาความปลอดภัย กฎหมายได้กำหนดวิธีการยับยั้งและการระวังป้องกันผู้ต้องขังหลบหนี ซึ่งต้องเป็นไปตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดให้เท่านั้น (Article 20 The Prison Law)

สิ่งจำเป็นได้แก่เครื่องนุ่งห่มที่นอนหมอนมุ้ง รัฐจะจัดสรรให้ในบางกรณี อาจอนุญาตให้จัดหาเองได้โดยใช้เงินส่วนตัวของผู้ต้องขัง ซึ่งจะมีคำสั่งประกาศโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (Article 32, 33 The Prison Law)

มีการจัดหาอาหารและน้ำดื่มให้ผู้ต้องขังตามความต้องการของสุขภาพ อายุ ชนิดของงานที่ผู้ต้องขังทำ เป็นปัจจัยที่ใช้พิจารณาจัดทำให้ อาจมีการอนุญาตให้ผู้ต้องขังหาอาหารกินเองโดยค่าใช้จ่ายของผู้ต้องขังเอง นอกจากนั้นกฎหมายยังบัญญัติดูแลถึงการตัดผม หนวดเครา ความสะอาดของสถานที่ทำงาน ห้องขัง การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ มีการกำหนดมาตรการในการป้องกันโรคติดต่อของผู้ต้องขัง เช่น การฉีดวัคซีน การแยกผู้ต้องขังที่ป่วยเป็นโรคติดต่อออกจากหาก การรักษาพยาบาลจากแพทย์ผู้ต้องขังที่ป่วยอาจขออนุญาตแพทย์มารักษา โดยเฉพาะได้โดยค่าใช้จ่ายของผู้ต้องขัง การอนุญาตขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์ ผู้ต้องขังตั้งครรภ์ ผู้ต้องขังเป็นเด็ก ผู้ต้องขังที่อายุมาก ตลอดทั้งการดูแลรักษาในโรงพยาบาลเมื่อจำเป็น (Article 34-44 The Prison Law) ในแต่ละเรือนจำจะมีแผนกแพทย์ กรณีป่วยหนักจะถูกส่งตัวไปรักษาในเรือนจำพยาบาล

เรือนจำทุกแห่งต้องมีแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ประจำอยู่ทุกเรือนจำ และยังมีเรือนจำสำหรับผู้ต้องขังที่ป่วยซึ่งจะได้รับการดูแลสุขภาพพยาบาลเป็นพิเศษ นอกจากนั้นยังมีศูนย์การแพทย์ในเรือนจำขนาดใหญ่ให้บริการผู้ต้องขัง กรณีมีเหตุฉุกเฉินจำเป็นก็สามารถส่งตัวไปรักษาในโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ

ความก้าวหน้าในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและระบบการจำแนก (UNAFEI, 2019) ใน ค.ศ.1934 มีการเริ่มใช้แผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรม เป้าหมายต้องการกระตุ้นให้ผู้ต้องขังมีความพยายามในการฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมร้ายด้วยตนเอง เป็นการปรับปรุงตัวด้วยตัวเองเพื่อใช้ชีวิตปกติในสังคมเมื่อพ้นโทษต่อไปได้ ความก้าวหน้าในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจากการจำแนกตั้งแต่ระยะเวลาเริ่มแรกที่จำคุก ไปจนถึงระยะเวลาลิ้นสุดการจำคุก พิจารณาจากพื้นฐานความประพฤติที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงดีขึ้น ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับระดับชั้นโทษ ผู้ต้องขังจะมีจุดดีที่ค่อยๆ เกิดขึ้นจากการปรับตัวโดยปราศจากการบังคับ ตั้งอยู่บนหลักความอิสระ ทำให้ผู้ต้องขังปรับเปลี่ยนชีวิตเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้ มีคุณค่าและมีความรับผิดชอบต่อการดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปได้ด้วยตนเอง

การกระทำได้กล่าวมันเป็นสิ่งที่ยากแต่อย่างไรก็ตามแต่ละหน่วยงานจะไม่ได้ดำเนินการโดยลำพัง โดยระบบของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและต้องเลือกแผนการบังคับโทษที่เห็นว่าเหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังแต่ละคน ในคุณสมบัติของ เพศ ชาย หญิง อุบัติภัย ปัญหา ตลอดจนการที่ผู้ต้องขังต้องมีส่วนร่วมหรือต้องให้ความร่วมมือในแผนการบังคับโทษนั้น พื้นฐานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยระบบการจำแนกเป็นหนึ่งในวิธีการที่ทำให้เจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถออกแบบในการวางแผนบังคับโทษ เพื่อปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม แผนการจำแนกผู้ต้องขังจะออกแบบโดยการหาเอกลักษณ์ของผู้กระทำความผิดจัดสรรไว้เฉพาะเพื่อวัตถุประสงค์ของหลายๆ แผนในการนำมาใช้กับผู้ต้องขังคนนั้นๆ โดยจะมีการเลือกใช้แผนที่เหมาะสมและดีที่สุดในการนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละคน บนพื้นฐานที่มีการตรวจสอบประวัติผู้ต้องขัง กับเป้าหมายที่จะกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อการกลับเข้าสู่สังคม

ในระหว่างปี ค.ศ.1948-1949 ได้มีแผนการจำแนกผู้ต้องขังที่นับว่ามีประสิทธิภาพฉบับแรกของญี่ปุ่นและนำมาใช้ทั่วประเทศ ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาปรับใช้ได้จนถึงปัจจุบัน ในปี ค.ศ.1972 มีการออกข้อบังคับว่าด้วยการจำแนกผู้ต้องขัง (Prisoners' Classification Rules in 1972) เพื่อให้เกิดมาตรฐานการใช้แผนเหมือนกัน

ระบบการจำแนกผู้ต้องขัง เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความพยายามในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขังรายบุคคลที่เป็นระบบของญี่ปุ่น ที่ทำให้สร้างจิตสำนึกที่ดีที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองที่จะพัฒนาและประสบความสำเร็จของผู้ต้องขังแต่ละรายและของประเทศ

มีการจัดตั้งศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขังประจำภาคต่างๆ รวม 8 แห่ง และดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังใน 2 ขั้นตอน คือ

1.การจัดกลุ่มแยกประเภทผู้ต้องขังออกเป็นชั้นๆ พิจารณาจากลักษณะทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เช่น เพศ อายุ กำหนดโทษ ประเภทคดี เป็นต้น

2.การให้การปฏิบัติแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามความเหมาะสม มีระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกคนและมีการจำแนกซ้ำเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้ต้องขัง นอกจากนี้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้มีการทดสอบทางจิตวิทยาด้วย เช่น การทดสอบความพร้อม การทดสอบบุคลิกภาพ การทดสอบทัศนคติและสติปัญญา ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจบุคลิกภาพของผู้ต้องขังแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น

ระบบการแบ่งชั้นผู้ต้องขัง (Progressive Grade System) มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังได้รู้จักแก้ไขปรับปรุงตนเอง จะกำหนดจากพฤติกรรมของผู้ต้องขังแต่ละคน เช่น การทำงาน ความประพฤติ ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าทางการศึกษา โดยระดับชั้นต่ำสุด คือ เกรด 4 เกรด 3 เกรด 2 และสูงสุดคือเกรด 1 ตามลำดับ หากผู้ต้องขังมีความประพฤติดีก็จะได้รับการเลื่อนชั้นในระดับที่สูงขึ้น แต่ถ้าหากผู้ต้องขังคนใดที่ได้รับการเลื่อนชั้นไปแล้ว กระทำผิดกฎระเบียบ ก็จะถูกพิจารณาโทษให้ลดชั้นได้โดยมีการตั้งคณะกรรมการและมีการดูแลให้คะแนนที่เข้มงวด สำหรับสิทธิประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับจากการเลื่อนชั้น คือ การให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ดำเนินชีวิตอย่างอิสระ การได้รับสิทธิในด้านการติดต่อกับสังคมภายนอก และการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวมากขึ้นจัดการอำนวยความสะดวกในเรื่องของใช้ส่วนตัวให้เป็นต้น

อุตสาหกรรมเรือนจำ การฝึกวิชาชีพ และการทำงาน (Article 24-28 The Prison Law) จุดเด่นอีกประการหนึ่งของงานราชทัณฑ์ญี่ปุ่นคือการจัดอุตสาหกรรมในเรือนจำและการอบรมและฝึกอาชีพให้กับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ซึ่งกฎหมายจะบัญญัติเป็นแนวทางไว้ โดยแสดงในคำพิพากษาของศาลให้ต้องทำงานด้วยหรือไม่ ซึ่งมักเป็นผู้ต้องขังส่วนใหญ่ การทำงานหนักจะช่วยให้ผู้ต้องขังมีจิตใจที่รักษาระเบียบ ได้รับความรู้และประสบการณ์ ซึ่งผู้ต้องขังจะได้รับประกาศนียบัตรหรือใบอนุญาตในการประกอบอาชีพต่อไปด้วย ผู้ต้องขังทำงานสัปดาห์ละ 5

วัน วันละ 8 ชั่วโมง หรือ 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีวันหยุด 2 วัน กำไรที่ได้จากการทำงานเป็นของรัฐ ผู้ต้องขังจะได้เป็นเงินรางวัลตอบแทน ไม่มีค่าจ้าง

อุตสาหกรรมในเรือนจำ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การผลิต (Production) การฝึกวิชาชีพ (Vocational Training) และงานบำรุงรักษา (maintenance work) การผลิตและการฝึกวิชาชีพมี ๒ รูปแบบ คือ รัฐเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบและสิ่งจำเป็นต่างๆ ทั้งหมดหรือบางส่วน และจัดการเรื่องการตลาดให้ ส่วนอีกรูปแบบคือ รัฐให้เอกชนเข้าทำสัญญา เป็นผู้จัดหาวัตถุดิบและสิ่งจำเป็นในการผลิต การจ่ายค่าแรงงานต้องจ่ายให้รัฐ

องค์กรภายใต้การกำกับดูแลของรัฐคือ Japanese Correctional Association (JCA) ทำหน้าที่สนับสนุนให้ความช่วยเหลือในการจัดหาหน่วยผลิตภัณฑ์ผู้ต้องขัง มีการทำเครื่องหมายการค้าราชทัณฑ์ “CAPIC” จัดทะเบียนอย่างเป็นทางการ ในการฝึกอาชีพ Vocational Training ดำเนินการภายในเรือนจำ 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การฝึกพื้นฐานทางวิชาชีพแบบเร่งรัด โดยศูนย์ฝึกวิชาชีพทั่วไป General Vocational Training Center ทำการฝึกพื้นฐานทางวิชาชีพแบบเร่งรัดให้กับนักโทษที่เข้าเรือนจำใหม่

2. การฝึกอบรมวิชาชีพเฉพาะด้าน โดยสถาบันฝึกวิชาชีพ Concentrated Vocational Training Institute โดยคัดเลือกผู้ต้องขังของแต่ละเรือนจำในส่วนภูมิภาคเข้ามาฝึกวิชาชีพเฉพาะด้าน

3. การฝึกอบรมตามงบประมาณของรัฐ จะมีการกระทำเป็นครั้งคราวตามนโยบายและงบประมาณ โดยการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการอบรม

การศึกษาของผู้ต้องขัง (Article 29-31 The Prison Law) จัดให้มีการศึกษาทั้งในและนอกเรือนจำ ผู้ต้องขังที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับก็ถูกบังคับให้เรียนและได้รับการรับรองผลการศึกษาไม่ว่าในระดับพื้นฐาน ระดับสูง ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนจะเป็นเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครจากภายนอกเรือนจำมาสอนให้ กรณีในการศึกษาภายนอกเรือนจำ มีหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อบริการและสร้างสรรค์สังคม การศึกษาดูงานในโรงงานต่างๆ เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีการจัดกลุ่มอบรมเป็นพิเศษ การอบรมเข้มในเรื่องต่างๆ การเรียนรู้จาก audio-visual education การจัดกลุ่มถกเถียงกันหรือและเปลี่ยนปรึกษาหารือ การแสดง จิตบำบัด การทำบันทึกประจำวัน การให้คำปรึกษาในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีการจัดกันอย่างกว้างขวาง (UNAFEI, 2019)

การติดต่อกับภายนอกเรือนจำ สามารถทำได้โดย จดหมายและการเยี่ยม การได้โอกาสมาน้อยพิจารณาจากชั้นของผู้ต้องขัง หรือการติดต่อกับชุมชน ผู้ที่มาเยี่ยมจากภายนอกเรือนจำเมื่อต้องการความช่วยเหลือ ปกษาให้คำแนะนำทางศาสนา โดยมีอาสาสมัครสังคมสงเคราะห์และอาสาสมัครคุมประพฤติมาช่วยในเรื่องนี้

การรักษาระเบียบวินัยภายในเรือนจำ ในส่วนนี้มีความสัมพันธ์กับแนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อกลับสู่สังคมของผู้ต้องขัง ซึ่งจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ต้องอาศัยความมีระเบียบวินัยในหน้าที่ที่เคร่งครัดและการปกครองภายในเรือนจำ การอบรมเรื่องระเบียบวินัย พยายามที่จะสร้างทัศนคติให้ผู้ต้องขัง แนะนำและกระทำให้ผู้ต้องขังได้ปรับตัว เข้าใจ และยึดถือปฏิบัติระเบียบข้อบังคับ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยของชีวิตในเรือนจำ ในปี ค.ศ.1998 มีความบกพร่องในการรักษาความสงบเรียบร้อยจึงเกิดเหตุการณ์ที่ผู้ต้องขัง 19 คน โดย 10 คนฆ่าตัวตาย 9 คน ชกต่อยทำร้ายร่างกายกันจนเกิดอันตราย การป้องกันและขัดขวางเหตุดังกล่าวต้องทำให้ผู้ต้องขังมีการรักษาคำสั่ง กฎ ระเบียบ วินัย ต่อมาได้มีการนำอุปกรณ์สมัยใหม่มาใช้ ได้แก่ กล้องโทรทัศน์วงจรปิด วิทยุ เครื่องมือสื่อสารต่างๆ และการตรวจตราตรวจสอบในเวลากลางคืนในจุดหรือสถานที่สำคัญในพื้นที่ต่างๆ

บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมของงานเรือนจำ งานบังคับโทษจำคุกจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างมากซึ่งมีพัฒนาการและวิวัฒนาการที่ยาวนานและต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขฟื้นฟูปรับพฤติกรรมนิสัยหรือการคุมประพฤติ ในระหว่างผู้ต้องขังได้รับโทษและภายหลังการปล่อยตัวแล้ว เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังไม่ล้นเรือนจำ จากการปรับพฤติกรรมนิสัยที่ได้ผลและมีประสิทธิภาพกับทั้งยังเป็นการตรวจสอบการทำงานของเรือนจำไปโดยระบบของตัวมันเองด้วย หน่วยงานขอรัฐบาลญี่ปุ่นตระหนักถึงข้อดีของการมีส่วนร่วมของชุมชนอันเป็นภาคประชาสังคม ในปี ค.ศ. 1992 สำนักงานคุมประพฤติมีการออกนโยบายชื่อว่า Community Participation Program ระบบการปรับพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิดจะมีลักษณะเป็นกระบวนการยุติธรรมแบบประชาชนมีส่วนร่วม (Participatory justice) โดยมีลักษณะ 4 ประการ (Kenji Teramura, 2000) คือ

- 1.มีประเภทของกิจกรรมหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามที่แต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มสนใจอาสาสมัครเข้ามาช่วยเหลือและมีความถนัด

- 2.การสร้างระบบการติดต่อประสานงานในการอำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ระหว่างองค์กรอาสาสมัครต่างๆ กับเรือนจำ

3.ให้ภาคประชาสังคมคิดริเริ่มสร้างสรรค์เองโดยภาครัฐจะเป็นฝ่ายที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือตลอดทั้งการพัฒนา

4.มุ่งเน้นนโยบายระดับรากหญ้า และต้องสามารถควบคุมป้องกันอาชญากรรมไม่ให้มีอิทธิพลเหนือชุมชน

ในประเทศญี่ปุ่นมีอาสาสมัครในกิจการราชทัณฑ์ ซึ่งมีบทบาทค่อนข้างมากทั้งในการคุมประพฤติและกิจการราชทัณฑ์ โดยจะเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการให้การศึกษา ด้านวิชาการและศาสนาแก่ผู้ถูกคุมขัง รวมทั้งแก้ไขปัญหาส่วนตัว ปัญหาทางบ้าน และการเตรียมตัววางแผนชีวิตภายหลังการถูกปล่อยตัว นอกจากนั้นยังมีระบบอาสาสมัครเป็นเพื่อนคนคุก (Volunteer Prison Visitor System) ซึ่งอาสาสมัครจะเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังและให้ความช่วยเหลือด้านกำลังใจ ให้คำแนะนำ ให้ความบันเทิง รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ถูกคุมขัง

สรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการบังคับโทษจำคุกของญี่ปุ่น เน้นความเปลี่ยนแปลงแก้ไขผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลที่มีหลากหลายรูปแบบ และให้ความสำคัญกับการศึกษา การทำงาน ในระหว่างการต้องโทษจำคุก อันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญมากจึงได้มีการทุ่มเทอย่างเต็มที่ และยังมีการเชื่อมโยงกับภาคสังคมต่างๆ ภายนอกเรือนจำ ชุมชนภาคเอกชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดผลโดยตรงกับผู้ต้องโทษจำคุกในญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อันน่าจะนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยควรนำแนวคิดและแนวทางของญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้ได้แก่เรื่องนโยบายในการจัดการกับปัญหาเสพติด 1.การป้องกัน (Prevention) 2.การบำบัดรักษา แยกเป็น 2 ลักษณะคือ การบังคับบำบัดรักษา เป็นไปตามกฎหมายควบคุมยาเสพติด (Narcotic Control Law) และการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจ 3.การดำเนินคดี มีการจัดการกับปัญหาเสพติดที่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริง และในชั้นบังคับโทษจำคุกต้องมีกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่มีลักษณะของการบูรณาการทุกภาคส่วนร่วมมือกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

คณิต ณ นคร และคณะ. (2553). การบูรณาการสถิติกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.

กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

Cheryl J. and Francis T. (2015). Prisoner Reentry Programs. Retrieved from

Chicago Journals: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/681554>

EMCDDA. (2022). Prison and Drugs in Europe. Retrieved from European

Monitoring Centre for drugs and drugs Addition:

https://www.emcdda.europa.eu/publications/insights/prison-and-drugs-in-europe/corrigendum-2022_en

Kenji Teramura. (2000). Community Involvement in the Rehabilitation and

Treatment of Criminal Offenders. Retrieved from UNITED NATIONS ASIA AND FAR EAST INSTITUTE:

https://www.unafei.or.jp/activities/pdf/joint_philippines/topic4.pdf

Ministry of Justice Japan. (1998). Offenders Rehabilitation of Japan. Retrieved

from <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/japanese-offender-rehabilitation-viable-alternative>

UNAFEI. (1982). Criminal Justice In Asia. Tokyo: Harumicho.

UNAFEI. (2019). Criminal Justice In Japan. Retrieved from UNITED NATIONS ASIA

AND FAR EAST INSTITUTE FOR THE PREVENTION OF CRIME AND THE TREATMENT OF OFFENDERS:

https://www.unafei.or.jp/english/publications/CJSJ_2019.html